

Tekijänoikeuden infrastruktuurin kehittäminen TEKNIikka – ryhmän 3/3 kokous, 11.9. klo 10-12.30

LUONNOS

Yhteenveto

1. Mitä jäi käteen edellisestä kokouksesta? Tilanne nyt?

Antti Poikola, Teknologiateollisuus ry

Kokouksessa edustettuina olivat Finnfoto ry, Gramex, KAVI – Kansallinen audiovisuaalinen instituutti, IPR University Center, Effi ry, Audiovisual Producers APFI ry

Vieraspuhuja: Rasmus Roiha, Ohjelmisto- ja e-business ry

2. Mitä jäi käteen viime kokouksesta?

Osallistujien näkemykset viime kokouksessa käsitellyistä asioista olivat suhteellisen samansuuntaisia. Toisaalta oli selvää, että eri alojen metadataan liittyvät kysymykset vaihtelevat mutta toisaalta lohkoketjuteknologia ja uudet tunnisteet, jota viime kokouksessa käsiteltiin perusteellisesti, herätti paljon hämmennystä. Arkistopuolella metadatakysymykset ovat hyvin erilaisia, kuin aktiivisesti liiketoiminnassa tarvittavat metadatat. Toisaalta, sielläkin on relevanttia, kuka on tehnyt teoksen, jotta voidaan arvioida, onko tekijänoikeussuoja ylipäätään voimassa. Valokuva-alalla erityiskysymys on miten esim. satoihin kuviin saadaan helposti teos- ja tekijätieto lisättyä ja toisaalta ettei se häviä. Teosten ”metadamaaminen” on tärkeää. Datatalouden kehityksessä monet asiat ovat kuitenkin samoja kaikkien alojen kesken. Tällä hetkellä tekijänoikeusjärjestelmän ulkopuolisilla on erittäin vaikea ymmärtää tekijänoikeuden toimintaa. Siksi myös infrastruktuurin vaikutuksia ulkopuolisiin ja yhteiskuntaan laajemmin olisi hyvä pohtia. Tässä vaiheessa näyttää siltä, että ensi vaiheessa on hyvä ylipäätään lisätä osaamista tekijänoikeuden infrastruktuurin elementteihin/ teos- ja tekijätietoon liittyen.

3. Ohjelmistoalan teos- ja tekijätietokäytännöt ja kokemukset TALTIO-hankkeesta

- Rasmus Roiha/ Ohjelmisto- ja e-business ry

Ohjelmisto- ja e-business ry:n jäsenissä on 600 suomalaista ohjelmistoyrittäjää. Ohjelmiston lähdekoodi on kirjallinen teos. Ohjelmistojen tekijänoikeudet siirtyvät koodareilta suoraan yrityksille sopimusten ja lainsäädännön perusteella. Koodiin ei lisätä teos- ja tekijätietoa mutta se, minkä lisenssin alla koodi on ilmoitetaan koodin alussa. Oikeudet valtion hankintalain mukaisissa hankinnoissa siirtyvät pääsäännön mukaan tilaajalle, joka on suuri ongelma ohjelmistoalalle, koska tällöin ohjelmistoa tai sen osia ei voisi myydä muualle. Valtiolla voisi hyvin riittää myös käyttöoikeudet sisältöön.

Kokemukset tilinpäätösalan siirtymisessä reaalityökalouden mahdollistamaan järjestelmään voivat tukea myös tekijänoikeuden infrastruktuurin kehittämisessä. TALTIO-hanke, jossa muodostettiin finanssitalalle yhteinen infrastruktuuri, alkoi n. 5-6 vuotta sitten taloushallintoliiton aloitteesta. Projektin ympärille kerättiin yhteensä 7 eri tahoa ml. ohjelmistoalan yrittäjät, kirjanpitoyrityksiä, tilintarkastusyrittäjiä, taloushallintoa, verottajia ja Teknologiateollisuus ry.

Lopputuloksena syntyi yhtenäinen kuvailukieli datalle ja metadatalle, eli yhteinen standardi alalle. Sovittuja kuvattavia asioita olivat mm. mitä on ostettu, kuka on ostaja, kuka myyjä, miten verotus hoidetaan mm. Hyödyt olivat kaikille osapuolille ilmeisiä ja erityisesti pienille yrityksille on suuri helpotus kun arvonlisävero ei tarvitse maksaa erikseen, vaan se hoituisi automaattisesti prosessissa, samoin tilintarkastus ja sen toimittaminen PRH:lle voitaisiin tehdä yhdellä napinpainalluksella, jolloin tietoa voisi vertailla koska se olisi yhtenäistä.

Järjestelmä näyttäisi käyttäjälle samalta vaikka alla olevat järjestelmät olisivatkin erilaisia. Kuvailukieli muodostui taksonomiasta, eli siitä mitä tietoa kerätään ja miten tieto liikkuu järjestelmästä toiseen. Kuvailukielen nimi oli XBRL – eli eXtensible Business Reportin Language ja siinä käytettiin ns. gl-koodia (global ledger) eli avointa koodia.

Yhteisen kuvailukielen muodostaminen on erittäin pitkäjänteistä työtä. Hanke on saanut jatkoa, ja sen nimiä ovat olleet myös E-kuitti ja R-TEKO¹.

Tavoite on, että koko Eurooppa saataisiin käyttämään samaa järjestelmää. Kuvailukielestä tehtiin myös suomenkielinen terminologiakäännös. Järjestelmästä voivat hyötyä paitsi kaikki tilinpäätösprosessissa mukana olevat yritykset myös taloyhtiöt jne.

Kysymys siitä, miten tämä kokemus voisi auttaa Tekijänoikeuden infrastruktuurin kehittämisessä riippuu siitä, saadaanko riittävästi selvyyttä siitä, minkälainen lopputulos prosessista halutaan. Lähtökohtaisesti tekijänoikeuden toimialoilla on ihan yhtä hyvä mahdollisuus onnistua yhteisen järjestelmän luomisessa, kuin muillakin, mutta se edellyttää työtä.

Keskustelua

Finnfoto nosti esiin, että valokuvaajat ovat käyttäneet 80-90% Adoben standardia, eikä sinällään ole tarvetta uudelle standardille. Keskustelussa todettiin, että juuri sama tilanne oli tilinpäätöstoimialalla, jossa oli olemassa erillisiä standardeja eri toimijoilla mutta ei yhteensopivia malleja. Taksonomian pitää kattaa kaikki toimijat. Sinällään määrittely voidaan tehdä nopeastikin. On hyvä, että Suomi pyrkii viemään kehitystyötä eteenpäin niin, että siitä otetaan mallia EU-tasollakin.

IPR University Center tiedusteli, oliko EU:ssa olemassa yhteistä standardia tilinpäätöstiedolle. Roiha vastasi, että ei ole toistaiseksi vaan tavoite on, että tällainen kehitetään.

OKM tiedusteli, kuka oli TALTIO-hankkeen alullepanija, onko tällä hankkeella ja Sitran IHAN-hankkeella (reilun datatalouden kehittäminen) yhteyttä, millainen Road map hankkeessa oli? Mikä rooli valtiolla oli hankkeessa, tarjosiko se esim. rahoitusta järjestelmän kehittämiseen?

Roiha kertoi, että hankkeeseen oli haastavaa kerätä kaikki tarvittavat toimijat. Mikäli joku olennainen puuttuisi, ei hanketta voisi edistää. Tärkein yksittäinen mukana oleva taho on järjestelmätoimittajat. Verottaja tuli mukaan hankkeesta syntyvän hyödyn vuoksi, ei rahoittajan ominaisuudessa. Toisaalta asia saatiin mukaan hallitusohjelmakirjauksiin, jolloin se sai tarvittavaa poliittista tukea. Alullepanijan tehtävä on luoda mahdollisuus yhteisten hyötyjen löytämiseksi, jonka jälkeen asian edistäminen on mahdollista. IHAN-hanke on uudempi eikä ole vaikuttanut TALTIO-hankkeeseen.

¹ <https://teknologiateollisuus.fi/fi/vaikutamme/digitalisaatio-ja-tietopolitiikka/rteco-reaaliaikatalouden-ekosysteemit>

Finnfoto muistutti, että DSM-direktiivin voimaansaattaminen on tulossa, jossa pyritään vähentämään eri maissa olevia laintulkintaeroja. ALV-sääntely ei ole yhdenmukaista vaan esim. valokuvaajien ja graafikoiden alv-prosenteista.

Gramex totesi, että yhteishallinnoinnissa käytetään kv-tasolla luotuja standardeja ja teknologiaa. Mutta on paljon pieniä toimijoita, jotka eivät näitä osaa tai pysty noudattamaan. Olisi sinällään erittäin hienoa, jos saataisiin kattavasti kaikki käyttämään samaa järjestelmää.

Roija muistutti vielä, että usko siihen, että viiden vuoden kuluttua TALTIO-hanke tulee tuomaan finanssidatan virtaamaan läpi eri järjestelmien, sillä data on yhdenmukaista ja standardoitua.

Puheenjohtaja totesi, että jotta saataisiin selkeytettyä viestiä, jonka tämä ryhmä voisi välittää Tekijänoikeusasioiden neuvottelukunnalle, olisi syvennyttävä pohdintaa siitä, mikä on yhteistä ja mikä on visio tekijänoikeuden infrastruktuurin kehitykselle.

4. Tekijänoikeuden infrastruktuurin kehittämistä koskeva raportointi

Osallistujia pyydettiin pohtimaan ryhmissä, mitä *1) tekijänoikeuden infrastruktuuri on vuonna 2030?*
2) Mitä yhteistä kaikilla aloilla on tekijänoikeuden infrastruktuurin kehittämisessä?

- Näkemyksissä nousi esiin tarve tunnustaa, että kaikki tekijät tarvitsevat tunnustusta tekijänä ja saada korvausta teoksen käytöstä.
- Tärkeintä on myös saada jokaiselle teokselle oma tunniste (unique identifier).
- Pohdinta siitä, mitä haluamme ja mistä infrassa on kysymys, herätti mm. kysymyksen siitä, mikä on infrastruktuuri. Onko se valmis järjestelmä tai portaali, jota kaikki käyttävät, vai onko infrastruktuuri kaikkea sitä, mitä tarvitaan, jotta tekijänoikeudellinen data liikkuu järjestelmästä toiseen, jossa tekijät, teokset ja oikeudet voidaan tunnistaa ja verifioida. Pitääkö järjestelmän tunnistaa vain ammattimaisessa piirissä toimivat tekijät ja teokset, vai pitääkö myös ei-kaupalliset tekijät ja käytöt tunnistaa. Ja jos ei, miten silloin voidaan hoitaa tilanne, jossa lupia ei ole saatavissa, eikä käyttö kuulu rajoitussäännöksen piiriin. Pj toi esiin, että yhden jonkun tahon ylläpitämän portaalin kehittäminen tuskin on toimiva ratkaisu mutta unique identifier, eli ID-tunniste kaikille teoksille on hyvä kandidaatti jatkotyön kohteeksi.
- Näistä kysymyksistä kaikista tärkeimpänä asiana osallistujat pitivät ID-tunnisteen luomista teoksille silloin, kun teos syntyy. On välttämätöntä, että tässä tunnuksen luomisessa on sisältöalan julkaisualustoja kehittävä softa-ala mukana. ID-tunnisteen lisäämisestä kysyttiin, halutaanko siihen lisätä tietoa teoksen käytöstä. Myös ID-tunnuksen luominen tekijöille olisi erittäin tervetullutta, esim. digitaalisen henkilötunnuksen muodossa. Tekijänoikeus tuottaa 3-5% bruttokansantuotteesta, ja jokainen valokuvaaja on oma pk-yrityksensä, jonka on voitava tulla toimeen tekijänoikeustuloilla. Esimerkki portaalista, josta saadaan tiedot kuvaajasta, ja josta voidaan ostaa kuvia, on kuvat.fi-palvelu. Esiin tuli myös, että IHAN:n reilun datatalouden hanke voi auttaa yrityksiä ymmärtämään, miten datasta saadaan hyötyä. Olisi hyvä muistaa, että kaikki Business – Legal – Tech on hyvä kolmikanta, jonka on oltava kunnossa, jotta voidaan asiaa edistää. Oikeuksien siirtäminen on tekijänoikeuden markkinoilla arkipäivää ja sen olisi huomioitava, jotta infrastruktuuri toimisi kunnolla. Tällä hetkellä ei ole velvoitetta ilmoittaa oikeuden siirrosta minnekään. Lopuksi OKM toi esiin tarpeen muistaa tekijänoikeuden infrastruktuurin kehittämisen vaikutus laajemmin yhteiskuntaan, kuten teosten saatavuuteen, uuden luomiseen, erilaisiin tiedon avoimuutta ja avointa lähdekoodia koskeviin hankkeisiin.

Puheenjohtaja tiedusteli, mistä Tekijänoikeuden infrastruktuurin kehittämisessä on kyse, mitä tapahtuu tämän pienryhmäkeskusteluvaiheen jälkeen. Koska kyse on hankkeesta, onko sillä suunnitelmaa tai rahoitusta käytössään? OKM kertoi, että kussakin pienryhmässä sovitaan raportointitapa neuvottelukunnassa, jossa asialle on varattu noin tunnin aika. Rahoituksen osalta OKM totesi, että hanke on Tekijänoikeusasioiden neuvottelukunnan alainen, ja sen seuraavia askelia arvioidaan raporttien pohjalta. Neuvottelukunnalle on tietty rahoitus saatavissa, ja tietty osa siitä on käytössä tarvittaessa myös infrastruktuurin kehittämiselle. Yksi vaihtoehto on pitää tekijänoikeusfoorumi tai vastaava hankkeen puitteissa.

Puheenjohtaja totesi, että keskustelun pohjalta parhaimmat kandidaatit jatkotoimia koskeviksi ehdokkaiksi ovat:

- 1) ID-tunnisteen lisääminen teoksiin –selvittäminen (unique identifier)
- 2) Oikeiden osapuolten ja selvitystarpeiden kartoittaminen (B-L-T)
- 3) Oikeudenhaltijoiden omat tarpeet tekijänoikeuden infrastruktuurilta

Tässä kokonaisuudessa on valtava määrä kysymyksiä. Sen vuoksi on tarpeen käydä läpi kullakin alalla mitä ja miksi tätä työtä tehdään. Syyn ei tarvitse olla kaikilla aloilla sama, vaan siitä syntyy kokonaisvaltainen kuvaus tarpeista. On valmistettava, että kaikki relevantit tahot ovat mukana. Esimerkiksi ID-tunnuksen käyttöönotto edellyttää, että Adobe, Google, Spotify saadaan kiinnostumaan. Ketkä ovat mahdollisia Showstoppereita?

Suomessa voisi pyrkiä saamaan ns. use case-tapauksia ID-tunnisteesta. Tällaisia pilotteja varten voisi pyrkiä saamaan isoja toimijoita mukaan. Myös toimivan open source API:n kehittäminen sovelluskauppoihin voisi olla tapa saada hyviä kokemuksia.

5. Lyhyen ja pitkän aikavälin tavoitteet

Osallistujien ajatuksia jatkotyöstä sisälsi mm. isomman konferenssin järjestäminen, jossa isommat toimijatkin olisivat mukana. Olisi hyvä luoda keskusteluyhteyttä isompiin toimijoihin ja tietoa siitä, mitä näkemyksiä tekijänoikeuden infrastruktuurin kehittämisestä heillä on.

Toinen vaihtoehto on kehittää esittely Tekijänoikeuden infrastruktuurin kehittämisestä esiin erilaisissa tilaisuuksissa, kuten VM:n järjestämässä Internet Forumissa (internetforum.fi).

Opinnäytetöiden hyödyntäminen eri infrastruktuuriin liittyvien kysymysten selvittämisessä voisi olla hyödyllistä ja aiheista voisi käydä keskustelua.

6. Jatkoaskeleet

Muissa ryhmissä on asiasta keskusteltu ja vaihtoehto, että puheenjohtajat yhdessä keskustelevat jatkotoimiksi ehdotettavista asioista. Ei ole vielä selvää, missä muodossa tämä tehdään – tehdäänkö erillinen esitys- ja tausta-aineisto mutta joka tapauksessa osallistujilla on vielä mahdollisuus kommentoida sitä ennen lähettämistä Tekijänoikeusasioiden neuvottelukunnalle.

OPETUS- JA KULTTUURMINISTERIÖ
Tekijänoikeuden ja audiovisuaalisen kulttuurin vastuualue
Anna Vuopala, 17.8.2020 (Ninni Hamberg/ Antti Poikola)